

Türk Sinemasında Atatürk

Prof.Dr. Okan Ormanlı
Yeni Medya ve İletişim Bölümü

ulusal ve uluslararası alanda başarılı olan devlet adamlarının hayatları edebiyatta, tiyatrodaki ve müzik alanında ele alınmış, böylece gelecek nesillere aktarılmasını sağlamıştır. Sessiz dönemden günümüze sinema alanında ünlü tarihi figürler beyazperdeye yansıtılmış ve izleyicilerin beğenisine sunulmuştur. İmparatorlar, krallar, başkanlar, bazen belgesel, bazen de kurmaca film olarak biyografik ya da tarihi film formatında, onlara benzeyen ya da benzetilen oyuncular tarafından canlandırılmıştır. Cumhuriyetimizin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün hayatı da yaklaşık yüz yıldan beri yerli ya da yabancı çok sayıda filmde ele alınmıştır. Bu çalışmada yakın zamanda Atatürk üzerine yapılan tartışmalar ele alınarak son dönemde gündeme gelen, Disney Plus adlı şirketin gerçekleştirdiği ancak çeşitli nedenlerle ve gerekçelere kendi platformunda yayınlamaktan vazgeçtiği *Atatürk* dizisine değinilecektir.

Metin Erksan'ın 1989 yılında basılan *Atatürk Filmi* adlı kitabı, genel olarak 3 Kasım 1988'de Ankara'da Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın düzenlediği "Atatürk Filmi" panelindeki konuşmaları ve basılı yayın organlarında yazdığı yazılardan oluşmaktadır. Erksan'a göre; Atatürk filmi ne kadar mükemmel ne kadar yetkin ne kadar kusursuz ne kadar eksiksiz olursa olsun, milyonlarca Türk'ün ve yabancıların kafasında milyonlarca Atatürk görüntüsünü ve kavramını tekdüze bir doğrultuda yönlendirecektir. Bu nedenlerle Atatürk filminin yapılmasına gerek yoktur.

Atatürk filmi çağdaş bir dünya devleti olmayı kanıtlamalı

Erksan bir gazete yazısında, dönemin Cumhurbaşkanı ve Kültür ve Turizm Bakanı'nın yaklaşımlarının düşüncelerini değiştirdiğini ifade etmektedir. Atatürk filmi aracılığıyla, Atatürk'ün devrimci kişiliğinin ve Atatürk devrimlerinin çöşkulu biçimde anlatılmasının mümkün olduğunu ifade etmektedir. Erksan'a göre Atatürk filmi, Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından yapılmalıdır. Erksan ayrıca Atatürk'ü anlatan bir filmin o dönemde gündemde olan Avrupa Topluluğuna girme hedefi için de önem taşıdığı ifade etmektedir. Atatürk filmi, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin bir Ortadoğu ve bir Balkan Ülkesi olmadığını, çağdaş bir Avrupa, Batı ve büyük bir Dünya Devleti olduğunu kanıtı olacaktır.

Yönetmene göre olası bir Atatürk filmi, büyük bütçelerle ve uluslararası alanda başarılı bir ekip tarafından çekilen ticari bir olmalıdır. Sinema sahiplerinin, işletmecilerinin, büyük televizyon kuruluşlarının, filmin kalitesin-

den emin olmaları gerekmektedir. Böylelikle tüm dünyada gösterilebilecektir.

Erksan dünya sinemasının Atatürk'ün kişiliğine ve yaşamına ilgi gösterip neden bir Atatürk filmi yapılmadığına dair görüşlerini de dile getirmektedir. Bunun (belkili) nedenleri arasında; dünya sinemasının veya uluslararası bir sinemacının onun yaşamına ve kişiliğine ilgi duymaması ya da Türk devrimini uluslararası düzeyde bir olay ya da olgu olarak algılanmaması bulunmaktadır.

Erksan ayrıca 1973'te Cumhuriyetin ellinci yılında ve 1981'de Atatürk'ün doğumunun yüzüncü yılında, dönemin politik otoritelerinin güdümünde yapılan büyük

bütçeli filmlerin beklenen düzeyde olmadıklarını iddia etmektedir. Ayrıca filmler seyredilebilir filmler olarak seyircilerle buluşamamıştır. İdeal bir Atatürk filmi, devlet ve politik yetke dışı, tarafsız uzmanların, gerçek Atatürkçülerin uygun görecekları akıl, bilgi, yetenek beceri, yaratıcılık, uzmanlık ve ustalıkla gerçekleştirilebilir.

Metin Erksan kitabının sonunda, Atatürk filmi Amerikalı bir sinemacının yapması gerektiğini ifade etmektedir. Bu bağlamda senaryo yazarı ve yapımcı da Amerikalı olacaktır. Erksan'a göre bu filmin yönetmeni; Martin Scorsese, Steven Spielberg ya da George Lucas olmalıdır.

Atatürk filmi ve tartışmalar

Bu görüşlerin ortaya atılmasından 10 yıl sonra 1998 yılında sinema yazarı Burçak Evren "Hollywood Ata'nın İzinde" adlı bir yazı yayınlamıştır. Evren her on yılda bir bir Atatürk filminin gündeme geldiğini ve beraberinde de tartışmaların başladığını ifade etmektedir. Bu bağlamda yapımcı Tarquin Oliver Atatürk'ü gerektiği gibi beyazperdeye aktaracağını söylemiş ve Atatürk rolü için Antonio Banderas'ın adı geçmiştir. ABD'deki Rum ve Ermeni lobileri Banderas'ı tehdit edince yerine başka bir

Amerikalı oyuncu Kurt Russell'in adı geçmiştir. Evren yukarıda da bahsedilen Atatürk ile ilgili panele gönderme yaparak, daha sonra hayata geçirilmeye çalışılan projelere değinmektedir. O dönemde Kültür Bakanlığı'nın öncülüğünde ve denetiminde 15'er milyon TL'ye senaryolar ısmarlandı. Bir süre sonra Halit Refiğ'in *Gazi ve Latife* ile Refik Erduran'ın *Metamorfoz* adlı projeler onaylandı. Yaşanan çeşitli tartışmaların ardından filmler rafa kaldırıldı. Evren'in bu yazısından sonra *Gazi ve Latife* kitap olarak yayınlanmıştır. *Metamorfoz* (1991) ise Feyzi Tuna tarafından televizyon dizisi olarak çekilmiştir.

Yakın zamanda Disney Plus adlı ABD kökenli dijital dizi ve film platformu, yapımcılığını üstlendiği *Atatürk* dizisini yayınlamama kararı büyük tepki çekmiştir. Gelen tepkiler üzerine çeşitli açıklamalar yapılmıştır. The Walt Disney Company Türkiye Genel Müdürü Cenk Soner, Atatürk dizisinin Cumhuriyetin 100. yılında, içerik stratejilerinde yaptıkları değişiklikler sonucunda, iki film olarak planladıkları *Atatürk*'ün ilk televizyon özel versiyonunun FOX kanalında yayınlanacağını ifade etmektedir. İki filmin ise önce sinemalarda ve sonrasında FOX ekranlarında olacağını bildirmektedir. *Atatürk* yapımının güncellenen yayın takvimine göre, "29 Ekim 2023'te 1. film televizyon özel versiyonu olarak FOX ekranlarında yayınlanacaktır. 1. Film 3 Kasım'da, 2. film ise 22 Aralık'ta sinemalarda gösterilecektir. 2024 yazında da her iki film FOX ekranlarında yayınlanacaktır.

Sonuç olarak 1980'lerde Metin Erksan'ın kitabında ve 1990'larda Burçak Evren'in bir dergide *Atatürk* filmi bağlamında ele aldığı konular ve projeler günümüzde kısmen gerçekleşse de çeşitli tartışmaları beraberinde getirmiştir. Disney Plus adlı ABD'li şirketçe yaptırılan projenin televizyonlarda ve sinemalarda gösterildiğinde de tartışmaların devam edeceği öngörülmektedir.

Kaynakça

- Akgün, Aişe Hümeysra (2023) <https://www.aa.com.tr/tr/kultur/ataturk-dizisi-film-olarak-televizyon-ve-sinemalarda-gosterilecek/2960067>.
- Erksan, Metin (1989) *Atatürk Filmi*, İstanbul: Hil Yayınları
- Evren, Burçak (1998) *Hollywood Atanın İzinde*, Negatif (45) Eylül 98.
- Gazi ile Latife (2023) <https://www.nobelkitap.com/gazi-ve-latife-8955.html>.
- Ormanlı, Okan (2014) *Feyzi Tuna: Yönetmenin Yolculuğu*, İstanbul: Kriter.

Metin Erksan'a göre Atatürk filmi, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin bir Ortadoğu ve bir Balkan Ülkesi olmadığını, çağdaş bir Avrupa, Batı ve büyük bir Dünya Devleti olduğunu kanıtı olacaktır.

